

Eshmanov Otabek Usanovich
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti
dotsenti

Yangibayeva Nodira Berdiyorovna
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti
2-bosqich magistranti

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KREATIV SALOHIYATINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI

Annotatsiya. Mazkur maqolada o'quvchilarining kreativ salohiyatini shakllantirishning mazmun mohiyati ochib berilgan. SHuningdek, kreativ salohiyatini amalga oshirishni o'ziga xos xususiyatlari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Shaxs, o'quvchi, ta'lim, tarbiya, kreativ salohiyat, hamkorlik, tasavvur, tafakkur, g'oya

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. В данной статье раскрывается сущность формирования творческого потенциала студентов, а также освещаются особенности реализации творческого потенциала.

Ключевые слова: человек, студент, образование, воспитание, творческий потенциал, сотрудничество, воображение, мышление, идея.

Kirish. O'zbekiston taraqqiyotining ma'naviy-axloqiy va kasbiy asoslari to'g'risida fikr yuritib, istiqloq sharoitida o'quvchilarning bilim asoslarini puxta egallashlari bilan birga mustaqil va kreativ fikrga ega bo'lgan, g'oyaviy, mafkuraviy jihatdan chiniqqan, kasbiy mahoratini mustaqil vatanimizning ravnaqi yo'lida fidokorona safarbar eta oladigan ruhda tarbiyalash lozimligini dolzarb vazifa qilib qo'yilgan.

Har qanday jamiyatning iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va madaniy barqarorligi o'sha jamiyat fuqarolarining ma'naviy-axloqiy, intellektual va kasbiy salohiyati darajasiga bog'liq. Shunday ekan, ma'naviy-axloqiy va kasbiy jihatdan to'laqonli shakllanmagan shaxsda o'z vatani, millati, egallagan kasb-kori bilan faxrlanish tuyg'usi sayoz bo'ladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini vatanparvarlik, mehnatsevarlik, rostgo'ylik, xalqsevarlikka o'rgatish lozimdir. Aslini olganda, axloq ma'naviyatning o'zagi hisoblanadi. Inson axloqi shunchaki salom-alik, xushmuomaladangina iborat emas. Axloq boshlang'ich sinf o'quvchilarining yurish-turishida, o'zini tutishida, insonlar bilan muomala madaniyatida namoyon bo'ladi. Axloq-bu avvalo insof va adolat tuyg'usi, iymon, halollik, mehr-oqibat, bag'rikenglik, mehnatsevarlik, rahmdillik, samimiylik, sahiylik, shirinso'zlik ekanligini alohida uqtirib o'tish lozimdir. Agar boshlang'ich sinf o'quvchisi o'quv-biluv va tarbiyaviy faoliyatning maqsadini bilmasa, o'qituvchi tomonidan qo'yilgan vazifalarni tushunmaydi hamda qabul qilolmaydi. O'quvchining majburiyati qiziqish asosida bo'lmay, balki majburiy, sun'iy va lozim bo'lsa tazyiq ostida sodir bo'ladi.

Ta'limning pedagogik faoliyat konsepsiyasi va g'oyalari yuzasidan mustaqil davlatlar hamdo'stligi mamlakatlari olimlaridan S.Bagaeva, A.Baxmutskiy, I.Belevtseva, Ye.V.Bondarevskaya, I.Galmukova, S.V.Kulnevich, A.Makarov, A.Mayorov, S.Xoxlova, F.T.Fomenko, I.S.Yakimanskaya va boshqalarning ilmiy ishlarida joriy etish muammolari tadqiq etilgan.

Uzoq xorij mamlakatlari olimlaridan S.Anderson, B.Blum, N.Gronlud, L.Hoffmann, L.Kronbach, R.Linn, R.Stigtins H.Yulek va boshqalarning tadqiqotlarida ta'lim sifatini boshqarish, baholash va nazorat qilish masalalari yuzasidan tadqiqot ishlari olib borilgan.

Umumiy o'rtta ta'lim tizimida ta'lim menejmentining mustaqil kategoriyasi hisoblangan o'qitish sifati, monitoringini amalga oshirishning pedagogik shart-sharoitlari, zamonaviy pedagogikaning metodologik asoslari bo'yicha mamlakatimiz olimlaridan R.Djuraev, X.Ibragimov, U.Inoyatov, R.Karimov, Sh.Qurbonov, M.Ochilov, E.Seytxalilov, S.Turg'unov Sh.S.Sharipovlarning tadqiqot ishlarida o'z aksini topgan.

O'zbekiston Respublikasining ta'lim sohasini isloh qilishdagi say harakatlarining biri – bu o'quvchilarning zamon talablariga xamnafas tarzda ta'lim olishlari, har tomonlama rivojlangan komil shaxs bo'lib etishishida chuqur bilim egallashlarini talab etmoqda. Bu esa o'z navbatida o'quvchilarning kreativlik salohiyatini shakllanishiga turtki bo'ladi.

Bugungi kunda dunyo miqyosida to'rtinchi sanoat tamaddunining dvigateli-xarakatga keltiruvchi kuchi kreativlikdir. Atrofga nazar tashlasak har tomonda inson ijodkorligining beqiyos va hayratlanarli namunalariga duch kelish mumkin: virtual reallik, to'rtburchak tarvuzlar, elektron xizmatlar, tuproqsiz hosil olish... bularning barchasi inson tasavvuri, tafakkuri mahsulidir. Odatiy bo'lib tuyulgan kitob, musiqa, samolyot va hattoki lampalar ham qachonlardir orzu va tasavvurda bo'lgan, keyinchalik aql-idrok samarasi natijasida yaratilgan. Bu esa o'z-o'zidan ta'lim va tarbiya ishlarining qonuniyatlarini o'rganuvchi pedagogika faniga «kreativlik» degan tushunchani olib kirdi. Ayniqsa ilmiy bilimning bugungi kundagi rivojlanishi, kreativlikning shaxsni, jamiatni va davlatni rivojlantirishga ta'siri ushbu masalasini ilmiy pedagogik nuqtai nazardan chuqur o'rganishni talab etmoqda. Ayniqsa umumta'lim maktablarida o'quvchilarning kreativligini rivojlantirishga bo'lgan ijtimoiy buyurtma vujudga kelmoqdaki, bu borada ilmiy pedagogik izlanishlar olib borish talab etiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativlik yo'naltirilganligini quyidagi pedagogik shart-sharoitlar asosida shakllantirish mumkin, agarda:

- boshlang'ich sinf o'quvchilarining tug'ma istedodi gavdalansa;
- dunyoda va yurtimizda ro'y berayotgan yangiliklardan boxabar bo'lib borsa va ularni kundalik hayoti faoliyatida qo'llab borsa;
- mavjud psixologik to'siqlarni engib o'ta olsa;
- o'quvchilarning kreativ salohiyati o'qituvchilar tomonidan e'tiborga olinsa va qo'llab-quvvatlansa.

Kreativlik - bu shaxsning individual xususiyati bo'lib, madaniy vositalarni shaxsiy tushunchalaridan kelib chiqqan holda qo'llashi va rivojlantirishidir. Kreativlik psixologik nuqtayi nazardan tahlil etilgan va bugungi kunda pedagogik nuqtayi nazardan tadqiq etishni talab etayotgan muhim pedagogik muammodir. Kreativlik-bu o'quvchilarni innovatorlikka undovchi pedagogik kategoriya hisoblanadi. Kreativlik o'quvchilarning shaxsiy sifatlarining integratsiyasidir. Chunki

o'quvchi tabiatan qiziquvchan, intiluvchan bo'lmas ekan, bunday o'quvchi hech qachon ijodkorlikni namoyon eta olmaydi. Turli xil muammoni o'quvchining o'zi mustaqil holatda bajarish jarayonida uchragan muammolarni engishda o'quvchining kreativlik salohiyati shakllanadi, ijodiy qobiliyatlari rivojlanadi. Kreativ salohiyat tushunchasi murakkab va serqiradir.

Kreativlik-o'quvchilarda o'z-o'zidan paydo bo'ladigan sifat emas, u o'quvchining yangiliklarga intilishi, yangiliklarni o'zlashtirishi va o'zining kundalik faoliyatida qo'llay olish jarayonlarida duch keladigan qiyinchiliklarni engash olishi, innovatsion yangiliklarni o'z faoliyatida faol, ijodkorona foydalana olishi bilan bog'liqdir. O'quvchining kreativligining shakllanishi «ehtiyotlar, yo'nalishlar va

«Men» kontseptsiya»laridan kelib chiqadi. Ta'lim olish kengligida kreativlikni rivojlantirishning asosiy pragmatik tavsifi sifatida dialog xizmat qiladi. Shaxsning kreativligini psixolog olimlar o'quvchilarning insho yozishlari jarayonida tahlil etishga harakat qilishgan. Hamda quyidagi ishlar amalga oshirilgan. Yosh avlodni bilimli, har tomonlama rivojlangan, komil shaxs sifatida shakllantirishda o'qituvchilarning ijodkorligi, o'z sohasi bo'yicha bilimlarini doimo oshirib borishi, so'nggi yangiliklarni o'zining pedagogik faoliyatida qo'llay

olishlari, bir soʻz bilan aytganda ularning kreativlik faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi. Ijodning psixologik asoslari sifatida quyidagi elementlar qabul qilingan.

Bular:

1. Qabul qilish.2.Xohish va istak.3.Tasavvur qilish.
2. Oʻz-oʻzini kuzatish.

Shu bilan bir qatorda bilimning asosini tashkil qilishda asosiy oʻrinni egallaydigan fikr yuritish bilan tasavvur qilish quyidagi elementlar belgilanishi eʼtirof etgan.

Bular:

1. Aqliy mehnat.2.Intuitsiya.3.Dunyoqarash

Buyuk olim V.A.Slasyonin ijodkorlikning asosiy xislatlarini quyidagicha belgilagan:

- shaxsning ijodiy motivatsiyani qoʻllaganligi.
- qiziquvchanlik, ijodiy qiziqish, ijodiy yutuqlar, peshqadamlikka va oʻz kamolotiga intilish

- ijodiy faoliyatiga hamkorlik va oʻzaro yordam berish qobiliyati;

Chunki ularda tushunchalar tarkibiga kiradigan narsa va xodisalar bilan ularning belgilari oʻrtasida uzviy bogʻlanish tarkib topmagan boʻladi. 1-4-sinf oʻquvchilari, yaʼni boshlangʻich taʼlim davri kiradi. Bu davrda bolalarda:

- boshlangʻich sinf davrdagi bola oʻquvchi maqomi darajasiga etadi,
- barcha tana aʼzolari rivojlanish bosqichida boʻlib, lekin suyaklari hali toʻliq qotib ulgurmagan boʻladi,

- psixologik qoʻzgʻ olish va tormozlanishi tez oʻzgaruvchan boʻladi,

- oʻyin faoliyatidan koʻproq oʻqish faoliyatiga oʻtishi talab etiladi,

- maktabga borishga doir psixologik yoʻnalish olish ishlari amalga oshiriladi,

Shuningdek, endigina maktabga qadam qoʻygan bola quyidagi turlardagi qiyinchiliklarga duch keladi:

Boshlangʻich sinfda oʻqiyotgan bola uchun shaxsiy yutuqlari – oʻqishda, sportda bolalar orasidagi nufuzi va obroʻsi katta ahamiyat kasb etadi. Eng

muhimi, aynan bu davrda oʻquvchiga eʼtiborli boʻlish, oltin soʻzlar (barakalla, ota-onanga rahmat, tashakkur, senga ishonaman...) bilan ragʻbatlantirish, jamoa orasida ijobiy baholash, kayfiyatini koʻtarish orqali oʻquvchilarni ijodiy salohiyatini yuksaltirish mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda: kreativ salohiyat deganda oʻquvchilar boshqalarga taqlid qilmasdan, oʻzlari tanlagan faoliyatlarining barcha bosqichlariga ijodiy

yondashadilar degan fikr etakchilik qiladi. Kreativlik xususida gap borar ekan, shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, xis-tuygʻularida, xatti-xarakatida muayyan faoliyat turlarida namoyon boʻladi. Kreativlik shaxsni yaxlit holda yoki uning muayyan xususiyatlarini tavsiflaydi. Kreativlik iqtidorlikning muhim omili sifatida ham aks etadi.

CHunki har bir inson ham oʻz dunyoqarashi va bilimiga asoslangan holatda faol boʻlishga intiladi. Qolaversa, kreativlik zehni oʻtkirlikni belgilab beradi, oʻquvchilarning diqqat-eʼtiborini taʼlim jarayoniga faol jalb etishni taʼminlaydi. SHundan kelib chiqib zamonaviy taʼlim sifatini oshirish, taʼlim muassasalarida taxsil olayotgan oʻquvchilarning oʻquv faoliyatini samarali tashkil etish muammosi, zamonaviy oʻqitish usullaridan keng foydalangan holda oʻquvchilarda kreativ salohiyatni rivojlantirish davr talabidir.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Oʻzbekiston Respublikasining “ Taʼlim toʻgʻrisida”gi Qonuni- T.:2020-yil. 23-sentabr//Oʻzbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari maʼlumotlari milliy bazasi.

2. Mirziyoyev Sh.. “2022- 2026 yillarga moʻljallangan yangi Oʻzbekistonning Taraqqiyot straregiyasi toʻgʻrisida”gi 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli Farmoni. 3. Mirziyoyev Sh..

O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030- yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni.

4. Ortiqov.O.R. Ma'naviy-ma'rifiy ishlar jarayonida mafkuraviy immunitetni rivojlantirish texnologiyalari (oliy ta'lim mussasalari misolida) //Экономика и социум. – 2022. – №. 3-2 (94). – С. 1130 1135.

5.Багаева С. Организатсия мониторинга качества знаний старшекласников в процессе использования инфокоммуникатсионных технологий в общеобразовательной школе: Дис. канд. пед. наук. - Карачаевск, 2006.

6.Бахмутский А. Мониторинг школьного образования: проблемы решения. - СанктПетербург: «КАРО»,2007.

7.Хохлова С. Мониторинг качества школьного образования: Дис. канд. пед. наук. - Тюмень, 2003.

8.Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. Вып. 2. - М., 1996.